



Lausuntopyyntö
Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Helsinki 16.9.2021

ASIA: VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien Valtioneuvoston selontekoa sisäisestä turvallisuudesta. Lausumme seuraavaa:

Päihteiden käyttö ja käyttöön liittyvät negatiiviset lieveilmiöt koskettavat niin yksilöitä, lähiyhteisöjä kuin koko yhteiskuntaa. Kuten hyvin tiedämme, maksamme päihteiden käytön aiheuttamien haittojen hallinnasta korkeaa, miljardiluokan, hintaa kaikilla näillä tasoilla. Sen vuoksi onkin hienoa, että päihdekysymyksiin liittyvä asiantuntemus on huomioitu laajasti sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuudessa. EHYT ry korostaa lausunnossaan riittävästi resursoidun ja laadukkaasti toteutetun ennalta ehkäisevän päihdetyön, päihdehoidon ja kuntoutuksen sekä inhimillistä kärsimystä ja päihdeongelmiin liittyviä pahimpia seurauksia lievittävän haittoja vähentävän työn merkitystä yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta vahvistavina tekijöinä.

Usein toivottu ja esitetty ratkaisu päihteiden käytön aiheuttamiin ongelmiin on kontrollin ja valvonnan lisääminen. Hoito, kuntoutus tai muu apu ja tuki ovat edelleenkin aliarvostettuja ratkaisukeinoja, vaikka niiden vaikuttavuudesta on kasaantuvasti sekä tutkittua tietoa että kokemustietoa. Varsinkin intensiivinen hoito ja kuntoutus on varattu nykyisin lähinnä niille, joiden kuntoutumiseen uskotaan ja ollaan valmiita panostamaan. Tällä hetkellä on selkeää tutkittua tietoa siitä, että vain murto-osa päihdeongelmista kärsivistä ja palveluista hyötyvistä ihmisistä on päihdepalvelujen piirissä.

Suomessa on esimerkiksi arviolta 30 000 opioidiriippuvaista ihmistä, joista merkittävä osa on alle 40-vuotiaita. Heistä on korvaushoidon piirissä, joka on opioidiriippuvuuden näyttöön perustuva hoitomuoto, tällä hetkellä arviolta 5 000 ihmistä. Näitä ihmisiä ei löydy runsain mitoin myöskään muun hoidon tai kuntoutuksen piiristä, ja sama hoitamattomuus koskee myös muista päihdeongelmista, kuten alkoholiongelmista, kärsiviä ihmisiä.

Hoitamattomina päihdeongelmat kroonistuvat ja tuovat mukanaan uusia ongelmia ja ongelmien kasautumista. Seuraukset ovat vakavat sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Päihdeongelmat ovat esimerkiksi mielenterveysongelmien ohella yksi pitkäaikaistyöttömyyden keskeisiä syytekijöitä. Ne ovat myös keskeinen nuorten syrjäytymisriskiä kasvattava tekijä.

EHYT ry:n ja sen yhteistyökumppaneiden yllä pitämien matalan kynnyksen palveluiden ja kadulla tehtävän työn piirissä hoitamattomat päihdeongelmat näkyvät fyysisenä ja psyykkisenä huonovointisuutena ja sosiaalisena huono-osaisuutena, kuten koulutuksen ja työn puutteena, asunnottomuutena tai rikollisena elämäntapana. Tämä kuormittaa niin yksilöitä itseään, heidän läheisiään kuin muutakin ympäristöä. Vastuu ongelmien korjaamisesta lankeaa usein muutenkin ylityöllistetyille poliisille ja muulle järjestyksenvalvonnalle tai, nuorten päihdeongelmien ollessa kyseessä, lastensuojelulle.

Yksi päihdeongelmien hoitamattomuudesta kielivä mittari ovat jo useamman vuoden ajan lisääntyneet huumekuolemat, joiden uhrin ovat parhaassa työiässä olevia nuoria ihmisiä. Järjestöjen tekemässä



läheistyössä näkyy, että huumekuoleman uhrin lisäksi kärsijöitä ovat omaiset ja läheiset, jotka saattavat menettää oman mielenterveytensä ja työkykynsä perhettä kohdanneen tragedian seurauksena.

Tehokkaampaa, taloudellisempaa ja inhimillisempää olisi ennalta ehkäistä ongelmia, kuten Valtioneuvoston selonteossakin todetaan.

EHYT ry:n toimenpide-ehdotuksia:

1. Ennalta ehkäisevää päihdetyötä ohjaa Suomessa lainsäädäntö ja sitä tukevat kansalliset suositukset. Kunnissa ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan käytännössä sekä laajuudeltaan että sisällöltään hyvin vaihtelevasti riippuen siitä, mitä työn toteutuksesta vastaavat kunnat näkevät tarpeelliseksi.

Sisäisen turvallisuuden näkökulmasta olisi varmistettava, että varsinkin nuorilla olisi ympäri Suomea mahdollista päästä heitä tukevan laadukkaan ehkäisevän päihdetyön pariin. Tämä ei tarkoita vain päihteiden käytön vaaroista valistamista vaan nuorten osallisuuden lisäämistä. Esimerkiksi tällä hallituskaudella laadittu harrastustakuu on merkittävä askel oikeaan suuntaan, sillä parasta ennalta ehkäisevää päihdetyötä on usein työ, joka tarjoaa nuorille vaihtoehtoja tekemistä päihteiden käytön sijaan. Kaikkien nuorten on koettava kuuluvansa yhteiskuntaan elämäntilanteestaan tai taustastaan huolimatta.

Sote-uudistuksen myötä ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen tulee lakisääteisesti myös hyvinvointialueiden vastuulle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden osalta. Tämän työn toimeenpanoa ja yhteistyötä kuntien, sekä tukea ja matalan kynnyksen toimintaa tarjoavien järjestöjen kanssa on koordinoitava myös hyvinvointialueiden tasolla.

2. Palvelujärjestelmässä on parannettava sekä palveluiden saatavuutta että saavutettavuutta. Tämä on ajankohtaista etenkin nyt, kun uudet hyvinvointialueet ovat aloittamassa toimintaansa. Päihdepalveluja on oltava riittävästi, mutta niihin on oltava myös helppo ja nopea hakeutua. Tällä hetkellä aikaa ensimmäisestä avun ja tuen piiriin hakeutumisesta hoidon tai kuntoutukseen varsinaiseen alkamiseen voi mennä kuukausia, jopa vuosi. Kuten ennalta ehkäisevässä päihdetyössä, hoidon sisällöissä ja käytännöissä on myös alueellista vaihtelua, joka rikkoo kansalaisten yhdenvertaisuutta. Laajemmat hyvinvointialueet ovatkin askel oikeaan suuntaan pirstalaisten käytäntöjen yhdistämiseksi.
3. Nuorten päihdeongelmien hoito vaatii oman erityisen panostuksensa ja erityisosaamisensa, jossa korostuu nuoren kohtaaminen ja osallisuus. Tällä hetkellä päihdeongelmista kärsiviä nuoria hoidetaan usein lastensuojelulaitoksissa, joista he eivät aina saa tarvitsemaansa apua ja tukea. Asiaan on kiinnittänyt huomiota esimerkiksi Lapsiasiavaltuutettu. Nuoret leimautuvat usein hankaliksi ja haastaviksi, eikä heidän tuen tarvetta huomata. Eduskunnan oikeusasiamies on nostanut tarkastuksissaan esille jopa törkeitä nuorten oikeusturvaloukkauksia, jotka kasvattavat nuorten epäluottamusta yhteiskuntaan ja sen palveluihin. Tämä näkyy myös järjestöjen matalan kynnyksen palveluiden piiriin tulevien nuorten kokemuksissa ja asenteissa.
4. Tarvitsemmekin panostusta myös ammattilaisten koulutukseen, jotta päihdeongelmien luonne ja ongelmia kehystävät usein hallitsemattomat elämäntilanteet ymmärrettäisiin niin sote-palvelujen ammattilaisten kuin muidenkin ammattiryhmien, kuten esimerkiksi poliisin, ensihoidon henkilöstön



tai koulun ja lastensuojelun ammattilaisten keskuudessa. EHYT ry ja muut päihdetyötä tekevät järjestöt ovat kouluttaneet yhteistyössä julkisten ja yksityisten palvelujen, kuten kirjaston, liikennelaitosten tai kauppakeskusten, työntekijöitä päihdehaittojen ehkäisyyn, ja nämä koulutukset on koettu hyödyllisiksi. Tiedon tarve on ollut valtava.

5. Apua, tukea ja palvelua on oltava tarjolla myös tilanteisiin, joissa päihteiden käyttö syystä tai toisesta jatkuu tai kroonistuu. Tämä tarkoittaa riittävästi resurssoitua matalan kynnyksen apua ja tukea ja haittoja vähentävää työtä, jota tehdään esimerkiksi järjestöissä, ja joissa huolehditaan ihmisten perusturvasta ja hyvinvoinnista, lievitetään inhimillistä kärsimystä, herätellään ihmisten luottamusta yhteiskuntaan ja luodaan edellytyksiä toipumiselle ja kuntoutukselle.

Suomessa päihdeongelmat koskettavat vähintäänkin välillisesti meitä kaikkia. Päihdeongelmat ja niistä koituvat on hiljaisesti hyväksytty osaksi suomalaista yhteiskuntaa, mutta samalla syrjäytämme niistä kärsiviä ihmisiä yhteiskunnan ulkopuolelle korkein inhimillisin ja yhteiskunnallisin kustannuksin.

EHYT ry katsoo, että panostus ennalta ehkäisyyn, hoitoon ja kuntoutukseen ja haittojen vähentämiseen on panostus yhteiskunnan turvallisuuteen ja koko kestävykseen.